

**UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU
ȘCOALA DOCTORALĂ-DOMENIUL DREPT**

TEZĂ DE DOCTORAT

**METODOLOGIE DE INVESTIGARE CRIMINALISTICĂ A
INFRAȚIUNILOR DE GENOCID ȘI A INFRAȚIUNILOR CONTRA
UMANITĂȚII.**

-REZUMAT-

Coordonator științific: Prof. Univ. Dr.

GHEORGHE POPA

Doctorand:

DOANĂ VASILE

BUCUREȘTI

2023

ACTUALITATEA TEMEI DE DOCTORAT

Așa cum vom prezenta pe larg pe parcursul prezentei lucrări istoria scrisă a umanității poate fi privită și ca o istorie a războaielor.

Potrivit surselor de informare accesate cu ocazia cercetărilor efectuate pentru elaborarea acestei lucrări în istoria scrisă a umanității s-au purtat aproximativ 3023 de războaie din care au rezultat un număr de aproximativ 511.439.300 persoane ucise, acestea fiind atât combatanți dar și persoane neimplicate în conflictele care au condus la uciderea lor.

Multe din aceste războaie s-au declanșat și desfășurat pe criterii etnice, religioase dar mai ales pe fondul intenției de expansiune teritorială a unor state. În acest context, zeci sau chiar sute de milioane de persoane civile inocente au fost ucise prin fapte inițial nedefinite și nepedepsite juridic dar care astăzi sunt definite ca fiind crimele internaționale de genocid și crime împotriva umanității, incriminate ca atare.

Din analiza datelor privind istoria moderna și contemporană a lumii rezultă, conform celor ce vor fi expuse pe larg în lucrarea de față, că și în prezent în lume există în anumite state regimuri politice în special cele de tip dictatorial care adoptă practici criminale ce sunt de natură să conducă la uciderea mai multor zeci de milioane de persoane inocente.

Astfel, J. Chitta în articolul „*Secolul genocidului: 1900-2000.*”, publicat la data de 20.12.2010, lucrare ce va fi analizată mai pe larg pe parcursul prezentei teze, estima numărul victimelor inocente produse de regimurile dictatoriale după anul 1970 ca fiind următorul: 1971-1980 - 160.000 în Orientul apropiat, 350.000 în Africa, 1981-1990 - 150.000 în Kuweit, 100.000 creștini în Sudan, 350.000 în Irak, 120.000 în Indonezia, 95.000 în Iran.

Unul din cele mai prestigioase muzee dedicate fenomenului Holocaustului este „*United State Holocaust Memorial Museum*” cu sediul în Washington, S.U.A.

Acest prestigios muzeu ne atrage atenția asupra faptului că genocidul dar și crimele împotriva umanității nu sunt doar fenomene ale trecutului, ci aparțin și de realitatea în care astăzi trăim.

În acest sens muzeul respectiv și-a creat o direcție specială de cercetare a acestor crime care se săvârșesc chiar în zilele noastre în diferite zone ale globului, scopul acestei cercetări fiind acela de a putea semnală comunității internaționale atât zonele geografice în care se petrec astfel de atrocități dar și zonele așa-zise „*de risc*” unde există potențial pentru săvârșirea unor astfel de fapte în viitorul apropiat.

Cercetătorii din cadrul acestei direcții speciale a muzeului identifică permanent zonele în care se pot petrece în prezent astfel de atrocități, din care, cu titlu de exemplu ar fi: Bangladeshul, Birmania, Coasta de Fildeș, Siria, Zimbabwe, ș.a.

În altă ordine de idei, în perioada actuală astfel de situații unde se săvârșesc deja crime internaționale sunt existente chiar la granițele României deoarece, cel puțin din anul 2014, asistăm la un al doi-lea război rece ce se poartă între un grup de state condus tot de SUA și un alt grup condus de Rusia, război care este în plină desfășurare și în cadrul căruia am asistat la data de 27 februarie 2014 la ocuparea militară de către Rusia a regiunii Crimeea din cadrul unei țări membre a O.N.U., respectiv Republica Ucraina, iar la data de 24 februarie 2022 Rusia a atacat Ucraina, războiul fiind în plină desfășurare.

Cu privire la atrocitățile săvârșite în acest război împotriva cetățenilor ucrainieni Curtea Penală Internațională a înregistrat deja pe rolul său o cauză care are drept obiect săvârșirea de crime internaționale, emițându-se un mandat internațional de arestare împotriva lui Vladimir Vladimirovici Putin, Președintele Rusiei.

Concluzionând, putem să afirmăm că infracțiunile de genocid și cele împotriva umanității sunt fapte grave care se consumă și în prezent și care afectează un mare număr de victime dar și normala funcționare a societății moderne, motiv pentru care apreciem că elaborarea unei metodologii specifice de investigare criminalistică pentru cercetarea și judecarea acestor fapte este imperios necesară și de mare actualitate.

IMPORTANTA ȘI JUSTIFICAREA INCRIMINĂRII INFRACTIUNILOR DE GENOCID ȘI CONTRA UMANITĂȚII.

Incriminarea unor fapte antisociale ca infracțiuni este rezultatul politicii penale naționale a fiecărui stat. În planul dreptului penal internațional sunt de asemenea reglementări care au același scop, respectiv cel al includerii unor fapte în categoria crimelor internaționale.

Cele două tipuri de reglementări urmăresc ca scop mediat protecția comunităților naționale dar și internaționale de consecințele negative pe care acestea le-ar înregistra prin săvârșirea faptelor incriminate ca infracțiuni, scopul imediat fiind tragerea la răspundere penală a persoanelor ce au participat la săvârșirea unor astfel de fapte.

Cu referire concretă la infracțiunile de genocid și cele contra umanității, așa cum urmează a fi expus în prezenta lucrare, vom constata că ambele fapte sunt incriminate în dreptul penal intern dar și internațional.

O primă observație cu caracter general este aceea că ambele infracțiuni au un caracter imprescriptibil, motivat de gravitatea consecințelor ce pot fi produse prin săvârșirea lor, de gradul ridicat al pericolului social al acestora, de nevoia resimțită ca autorii unor astfel de fapte extrem de grave să nu poată scăpa de răspunderea penală odată cu scurgerea timpului.

Acest caracter imprescriptibil ne permite să apreciem faptul că cele două infracțiuni fac parte din categoria celor mai grave fapte penale incriminate ca atare de legislația penală națională dar și internațională.

Așa cum vom prezenta pe parcursul prezentei lucrări necesitatea de a găsi o soluție „juridică” specifică dreptului penal la atrocitățile săvârșite mai ales în conflictele de tip armat care au marcat istoria scrisă a omenirii au apărut încă din Evul Mediu.

Unul din primii gânditori care au abordat această problemă poate fi considerat călugărul franciscan Thomas d'Aquino care a încercat să introducă reguli de purtare a războiului "*Pacea lui Dumnezeu*" și "*Armistițiul lui Dumnezeu*".

Acestea însemnau ca în cadrul unui război anumite categorii de persoane trebuie să fie protejate de toate taberele implicate în conflict, interzicându-le astfel combatanților să-i atace, în speță fiind vorba de copii, femei și preoți, iar în al doilea rând obligația ca în anumite zile sau perioade care corespundeau unor mari sărbători religioase să existe obligativitatea de încetare a luptelor. Cei care încălcau astfel de reguli ar fi urmat să fie pedepsiți cu excomunicarea.

Un alt moment important în conturarea primelor principii ale dreptului internațional penal este Hugo Groțius, prin lucrarea „*De jure belli ac paci*” scrisă în anul 1625.

În lucrarea lui Groțius este consacrat principiul că pentru o agresiune nelegală declanșată de un stat agresor asupra unui alt stat victimă va răspunde însuși conducătorul statului agresor.

Nu putem să nu amintim aici de marele jurist român Vespasian V. Pella, membru al Comitetului de experți al Societății Națiunilor, care în anul 1925 a publicat lucrarea „*Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului*” în care a consacrat principiului priorității dreptului penal internațional în relațiile dintre state și al caracterului criminal al războiului de agresiune, el considerând că singura soluție în această materie este crearea unei jurisdicții penale internaționale permanente.

După trecerea a mai mult de 70 de ani de la publicarea acestei lucrări a fost adoptat în anul 1998 la Roma Statutul Curții Penale Internaționale care are în competență cercetarea și judecarea inclusiv a infracțiunilor de genocid și a celor contra umanității.

Am invocat cele trei exemple de autori ai unor lucrări din domeniu doar pentru a sublinia faptul că preocuparea instituirii unui regim sancționatoriu pentru crimele internaționale a fost veche și constantă în același timp.

Astfel de preocupări sunt expresia unei necesități istorice de a stopa sau diminua atrocitățile săvârșite de părțile beligerante ale unui conflict armat.

În ceea ce privește infracțiunile de genocid și crime împotriva umanității acestea au fost incriminate ca atare abia după cel de-al Doi-lea Război Mondial, în cadrul căruia mari segmente ale populației civile, chiar și din Germania, necombatante au fost masacrate, acest fenomen culminând cu uciderea celor șase milioane de evrei în lagărele de exterminare naziste.

Vom prezenta mai pe larg în lucrarea de față faptul că incriminarea ca și crimă internațională a infracțiunilor contra umanității s-a realizat prin Convenția de la Londra din august 1945 prin care a fost adoptat Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, unde urmau să fie judecați principalii criminali naziști.

Astfel, cu ocazia negocierilor purtate de reprezentanții celor patru mari puteri învingătoare (SUA, URSS, Franța și Marea Britanie) au realizat că nu exista la acel moment nici o infracțiune deja incriminată pentru care să poată fi trași la răspundere criminalii naziști pentru crimele în masa comise de aceștia până la data de 01.09.1939, data începerii războiului, împotriva unor mari segmente ale populației proprii din Germania (opozanți politici, evrei, homosexuali, persoane cu handicap psihic, ș.a.).

În perioada Conferinței de la Londra din august 1945 în dreptul penal internațional nu erau incriminate decât astfel de fapte săvârșite în timp de război.

În acest context infracțiunea respectivă a fost incriminată, fapt ce a fost determinat de o necesitate reală la nivel internațional.

Cu privire la infracțiunea de genocid s-au purtat discuții aprinse la aceeași conferință în sensul incriminării acesteia ca și crimă internațională distinctă însă procurorii americani au ridicat atunci o serie de obiecțiuni motiv pentru care nu a mai fost incriminată ca atare și această faptă, considerându-se că pentru tragerea la răspundere penală a criminalilor naziști sunt suficiente infracțiunile săvârșite pe timp de război care erau deja consacrate.

Abia în 1948 infracțiunea de genocid a fost incriminată la nivel internațional, sub această denumire, în cadrul unei alte conferințe internaționale.

România are incriminate în actualul Cod penal ambele infracțiuni.

Ultimele evoluții ale evenimentelor din viața internațională, ne referim aici la războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei aflat în desfășurare, ne confirmă necesitatea existenței în dreptul penal a incriminării celor două infracțiuni, cu atât mai mult cu cât populația civilă inocentă din Ucraina a suferit (persoane ucise/rănite, copii deportați în Rusia, ș.a.) mari atrocități în urma cărora, așa cum am mai afirmat, Curtea Penală Internațională a emis deja mandat de arestare împotriva președintelui Rusiei.

În esență, incriminarea celor două infracțiuni a reprezentat și reprezintă un mijloc adecvat, specific dreptului penal, de luptă împotriva unor atrocități ai căror victime sunt persoane inocente și care pot fi săvârșite atât pe timp de pace dar și pe timp de război.

OBIECTIVELE TEZEI DE DOCTORAT

Prezenta teză de doctorat a avut drept premisă constatarea faptului că deși infracțiunile de genocid și cele împotriva umanității sunt dintre cele mai grave infracțiuni incriminate în legislația penală națională dar și internațională, în știința criminalisticii nu există până în prezent o metodologie proprie de investigarea criminalistică a acestora.

Este bine cunoscut că actualmente în știința criminalisticii există elaborate metodologii pentru investigarea mai multor categorii de infracțiuni, cum ar fi: infracțiunile contra vieții, infracțiunile economico-financiare, infracțiunile de corupție, ș.a.

În cazul acestor categorii de infracțiuni pentru care există deja elaborate metodologii de investigare criminalistică organele judiciare vor cunoaște de la bun început pașii ce trebuie să-i urmeze și în ce ordine aceștia trebuie făcuți pentru realiza o cercetare dar și o judecată temeinică și legală a infracțiunilor ce constituie obiectul cauzei penale.

Deoarece pentru infracțiunile de genocid și cele împotriva umanității nu există elaborată o astfel de metodologie organele judiciare acționează „*in orb*” fără să cunoască neapărat ce etape trebuie parcurse în investigarea acestor fapte, fără să știe ordinea acestor etape, astfel că există riscul major al unei investigări în parte haotice a acestora ceea ce conduce de regulă la ratarea obiectivelor legale ale cercetării și judecării acestor fapte, respectiv acela de aflare a adevărului și de tragere la răspundere penală a tuturor persoanelor vinovate.

Astfel că obiectivul principal al tezei de doctorat a fost acela de a identifica aspectele specifice de investigare criminalistică a infracțiunilor de genocid și a infracțiunilor împotriva umanității, mai precis acele elemente care dau investigării lor un caracter aparte în raport de celelalte categorii de infracțiuni.

După această identificare aspectele specifice respective pot fi avute în vedere atunci când se va elabora o metodologie criminalistică completă de investigare a celor două infracțiuni.

Acestui obiectiv principal i se subordonează și alte obiective subsecvente, respectiv:

- prezentarea evoluției istorice a ideilor consacrate în lucrări de specialitate în domeniul incriminării și sancționării unor astfel de fapte, pentru a sublinia ideea că preocuparea pentru definirea și sancționarea unor astfel de infracțiuni este materializată încă din Evul Mediu;

- analiza criminologică a cauzelor și condițiilor favorizante ce pot genera situații conflictuale interne, statale, regionale sau internaționale pe fondul cărora se săvârșesc cele două infracțiuni;

- prezentarea critică a proceselor de Nurnberg dar și a cauzelor penale anchetate și judecate în România după anul 2014 când a intrat în vigoare Noul Cod Penal în care a fost încriminată ca atare pentru prima dată fapta penală denumită „infracțiuni contra umanității”, pentru a evidenția faptul că lipsurile înregistrate în activitatea organelor judiciare din aceste procese se datorează în special lipsei unei metodologii de investigare criminalistică a unor astfel de fapte.

STRUCTURA TEZEI DE DOCTORAT

În primul capitol al tezei de doctorat se expune mai întâi pe scurt caracterul actual al acestei teze în sensul că necesitatea identificării aspectelor specifice ale unei viitoare metodologii criminalistice de investigare a infracțiunilor de genocid și acelor împotriva umanității are un caracter profund actual atâta timp cât astfel de crime se săvârșesc în lumea contemporană și chiar la granițele României în cadrul războiului de agresiune declanșat de Rusia împotriva Ucrainei.

În acest capitol se mai subliniază caracterul necesar al incriminării celor două infracțiuni atâta timp cât istoria scrisă a omenirii poate fi considerată într-un fel ca și o istorie a războaielor în cadrul căruia zeci de milioane de persoane neimplicate în ostilități au căzut victime ale acestor stări de conflict armat.

La nivel mondial, există de asemenea în multe zone regimuri dictatoriale care duc politici de exterminare ale unor întregi categorii de populații, toate aceste neânsemnând altceva decât rezultatul săvârșirii crimelor internaționale de genocid și a celor contra umanității.

Tot în primul capitol al tezei se identifică obiectivele acesteia cu precizarea că obiectivul principal este acela al identificării aspectelor specifice de investigare criminalistică a infracțiunilor de genocid și a infracțiunilor împotriva umanității, pentru a putea fi evaluate cu ocazia unei viitoare elaborări a unei metodologii criminalistice de investigare a unor astfel de crime.

În al doi-lea capitol se prezintă modul cum este definit conținutul constitutiv al celor două infracțiuni în mai multe convenții și tratate internaționale dar și în actuala legislație penală românească.

Din analiza comparativă a acestor texte legale se poate constata că în Codul penal român textele legale privind modul de incriminare al celor două infracțiuni au fost preluate după cele din Statutul Curții Penale Internaționale.

Se mai analizează de asemenea consecințele în plan național al lipsei până la ora actuală al unei metodologii criminalistice specifice investigării infracțiunilor de genocid și a celor împotriva umanității.

Din conținutul constitutiv al acestor infracțiuni au fost sintetizate câteva principii de aplicare specifice dar și caracterul oarecum diferit al acestor două grave fapte penale față de celelalte infracțiuni, așa-zise de drept comun din Codul Penal Român, după cum urmează:

- textele respective se aplică faptelor, indiferent dacă acestea au fost săvârșite pe timp de pace sau pe timp de război;

- nici infracțiunile de genocid și nici cele contra umanității nu au subiect activ calificat, ele putând fi săvârșite, în toate formele participăției prevăzute de legislația penală, de orice persoană;

- în cazul ambelor infracțiuni nu este aplicabilă pentru subiecții activi nici o imunitate din cele ce pot opera în cazul altor infracțiuni, cum ar fi de exemplu imunitatea diplomatică;

- în condițiile săvârșirii infracțiunii de genocid în una din modalitățile normative consacrate în textul incriminator la lit. a-e, chiar și atunci când există doar o singură victimă sau parte vătămată, se poate reține săvârșirea acestei infracțiuni dacă fapta respectivă a fost săvârșită cu îndeplinirea situației premisă inserată chiar în textul infracțiunii, respectiv aceea ca fapta sau faptele să fie săvârșite: ”*cu intenția de a distruge, în întregime sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios,*” (conform art.6 din Convenție);

- în aceste condiții, atunci când un participant la săvârșirea faptei comite mai multe acte materiale, întotdeauna se va reține forma continuată sau concurentă, după caz, a acesteia;

- nu se poate reține săvârșirea infracțiunii de genocid când represiunea are loc pe criterii politice, deși, conform unor autori de specialitate¹ această variantă a incriminării pe criterii politice s-a încercat a fi introdusă în textul Convenției de la Roma;

- când represiunea are loc pe criterii politice se poate însă reține săvârșirea de infracțiuni contra umanității;

- în cazul infracțiunilor contra umanității nu pot avea calitatea de subiect pasiv persoane care aveau calitatea de militar și nici civilii implicați în ostilități; dacă în cadrul ostilităților vor fi ucise/vătămate, etc., persoane cu una din cele două calități faptele care au produs aceste urmări imediate vor primi alte încadrări juridice;

- în cazul infracțiunilor contra umanității, se impune existența a cel puțin două victime/părți vătămate, altfel fapta săvârșită va trebui să primească altă încadrare juridică;

- în cazul săvârșirii unor astfel de fapte competența CPI are caracter subsecvent, deoarece obligația de a cerceta și judeca faptele respective revine mai întâi organelor judiciare din statul pe teritoriul căruia s-au săvârșit faptele ori ai cărui cetățeni le-au săvârșit. Același principiu se aplică și în cazul în care astfel de fapte au fost săvârșite împotriva cetățenilor statului respectiv, indiferent de locul săvârșirii.

În cazul de față toate aceste reguli de competență subsidiară a Curții sunt valabile doar dacă ne referim la statele membre ale Convenției de la Roma unde în anul 1998 a fost adoptat Statutul CPI.

-CPI nu poate judeca persoane care la data săvârșirii faptelor nu împliniseră 18 ani;

-ambele infracțiuni au în anumite condiții un caracter imprescriptibil, fapt ce le deosebește de majoritatea infracțiunilor incriminate de legislația penală națională.

În al trei-lea capitol se prezintă „*in extenso*” evoluția istorică, la nivel național dar și internațional, a conceptului dar și a modului de definire al celor două infracțiuni așa cum sunt ele redate în lucrări de referință dar și în acte normative.

Toți autorii din doctrina de specialitate sunt de acord că primele reguli ale dreptului internațional penal au apărut în strânsă legătură cu primele reguli de purtare a războiului, *jus in bello*.

¹ W. Schabas, *Article 6 Genocide, in Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observer's Notes, Article by Article*, editat de Otto Triffterer (Nomos, 1999)-în cadrul Conferinței de la Roma au fost delegații care și-au dorit incriminarea în cadrul infracțiunii de genocid și a represiunii pe criterii politice, încercările acestora fiind sortite eșecului din cauza faptului că majoritatea delegațiilor s-au opus.

Nu se poate afirma că încă din antichitate, când războiul era aproape singura cale de rezolvare a diferendelor dintre entitățile cu caracter prestatal sau statal, s-ar fi cristalizat și reguli clare de drept internațional penal.

Abia mai târziu, în evul mediu, apar reguli de purtare a războiului, reguli emise în intenția de a proteja în cadrul unei confruntări armate anumite categorii vulnerabile de populații sau chiar și de încercare de stabilire a unor principii juridice de identificare a vinovaților.

Astfel, într-una din principalele sale lucrări², juristul francez Claude Lamboise îl invocă pe călugărul franciscan Thomas d'Aquino (de altfel, mare admirator și discipol al filozofului grec Aristotel) ca fiind cel care a încercat prin opera sa să impună în relațiile conflictuale dintre state principiul solidarității creștine, reglementat de legile bisericii, introducând astfel ca reguli de purtare a războiului cele denumite "*Pacea lui Dumnezeu*" și "*Armistițiul lui Dumnezeu*".

În viziunea autorului acestea însemnau în primul rând că în cadrul unui război anumite categorii de persoane trebuie să fie protejate de toate taberele implicate în conflict, interzicându-le astfel combatanților să-i atace, în speță fiind vorba de copii, femei și preoți, iar în al doilea rând obligația ca în anumite zile sau perioade care corespundeau unor mari sărbători religioase să existe obligativitatea de încetare a luptelor. Cei care încălcau astfel de reguli ar fi urmat să fie pedepsiți cu excomunicarea.

Un alt moment important din punct de vedere istoric în conturarea primelor principii ale dreptului internațional penal este identificat de Grigore Geamănu, profesor la Facultatea de Drept din București, într-o lucrare de-a sa din 1977³, ca fiind Hugo Groțius, denumit de autorul român „*fondatorul principiilor dreptului internațional public*”. Autorul român invocă în acest sens lucrarea „*De jure belli ac paci*”.

Despre lucrarea lui Hugo Groțius, Grigore Geamănu ne arată că autorul consideră războiul ca nelegitim, cu excepția situațiilor când acesta este un act de autoapărare ca urmare a unei agresiuni din partea unui alt stat, o reacție la ofensa adusă de un stat altui stat sau atunci când războiul are scopul de a reprima infracțiuni aduse dreptului natural de un alt stat.

În opinia autorului român, importanta în lucrarea lui Groțius este și ideea că pentru o agresiune nelegală declanșată de un stat agresor asupra unui alt stat victimă, nu o să răspundă nici

² C. Lombois, *Droit penal international*, Dalloz, 1971, pag. 39 4.B.M. Cherif, *Draft Statute International Criminal Tribunal, Association Internationale de Droit Penal*, E.R.E.S., 1992, pag.29.

³ G. Geamănu, op. cit., pag.10.

întreaga populație și nici statul în sine, care este o *entitate morală*; pentru această agresiune va răspunde însuși conducătorul statului agresor, identificat de Grotius ca fiind autorul real a unei astfel de politici nocive.

Într-adevăr, ideea atragerii responsabilității liderului unei formațiuni statale agresoare este extrem de vizionară pentru vremurile când Hugo Groțius și-a consacrat opera sa, respectiv anul 1625, atâta timp cât acest principiu a fost consacrat în convențiile și tratatele internaționale abia după primul război mondial, el regăsindu-se statuat, dar într-o formă modernă, inclusiv în Statutul CPI, adoptat la Roma în 1998, deci după mai bine de trei sute de ani.

Despre rezonanța ulterioară a operei lui Grotius în doctrina de specialitate, autorul Stanislaw Plawski ne subliniază într-una din lucrările sale⁴ că ea a stat și la baza concepției lui Jean Jaques Rousseau (1712-1778) care, în lucrarea sa „*Contractul Social*”, a pus efectiv și cu primordialitate problema responsabilității guvernanților până la cel mai înalt nivel pentru infracțiunile cu caracter internațional, referindu-se însă strict la faptele ce puteau fi săvârșite în cadrul unor conflicte armate.

Evoluția consacării în legislație a celor două crime în dreptul penal român este, bine înțeles, strâns legată de modul cum a evoluat această incriminare pe plan internațional, evoluție de altfel prezentată anterior.

Așa cum am subliniat, legislația penală internațională, în general, dar și modul de definire în acest plan a crimelor de genocid și celor împotriva umanității, în special, nu s-ar fi putut realiza așa cum ele se prezintă astăzi fără contribuția unor factori esențiali.

Acești factori fiind crearea în timp a unor reguli juridice și a unor instituții internaționale care să găsească soluții de reglementare și prevenire a conflictelor armate tot mai dese și tot mai îngrozitoare prin consecințele lor, iar, pe de altă parte, lupta de idei dusă de o serie de personalități din domeniu.

O asemenea observație este strict valabilă și pentru modul de evoluție al incriminării celor două crime internaționale în planul dreptului penal românesc, această evoluție fiind strâns legată de opera și activitatea științifică a marelui jurist Vespasian V. Pella (17 Ianuarie 1897 – 24 august 1952).

⁴ Stanislaw Plawski, *Etude des principes fondamentaux du droit international penal*, Paris, 1972.

În anul 1920, acesta și-a susținut, la Universitatea din Paris, teza de doctorat cu titlu „*Des incapacités résultant des condamnations pénales en droit international*”.

Ulterior, el a fost profesor titular de drept penal la Universitățile din Iași și București, dar și profesor invitat la mai multe universități europene de prestigiu, cum ar fi: Institutul de Înalte Studii Internaționale din Paris, Institutul Universității de Înalte Studii Internaționale din Geneva, s.a.m.d.

El este de asemenea autor al mai multor lucrări de specialitate, dar și al unui număr de zeci de articole, toate acestea fiind publicate în special în limba franceză.

Una din lucrările sale, poate chiar cea mai reprezentativă, este „*La criminalite colective des Etates et le droit pénal de l'avenir*”, publicată la București în 1925 și republicată în 1926 și în 2017.

Conținutul acestei lucrări este de fapt un proiect ce îi aparține integral lui Vespasian V. Pella, care a fost prezentat ca proiect al delegației românești la cea de-a XXIII-a Conferință a Uniunii Interparlamentare de la Washington⁵ pentru condamnarea războiului de agresiune și codificarea, în general, a dreptului penal internațional, cu precizarea că autorul era deja membru în Consiliul acestei organizații când a prezentat acest proiect.

După apariția primei ediții în anul 1925 a lucrării, un număr de 122 de personalități internaționale din domeniul științelor juridice dar și din lumea politică au elogiat modul exemplar dar și profund vizionar în care autorul român a reușit să propună crearea unui nou cadru atât de prevenire și sancționare pe viitor a războiului de agresiune dar și de sancționare, conform unor noi norme ale dreptului penal internațional, a conducătorilor statelor agresoare, scop în vederea căruia a propus înființarea unei instanțe penale internaționale cu caracter permanent, redactând în lucrarea sa și un proiect de statut al unei astfel de instanțe.

Vespasian V. Pella a fost și membru fondator al *Asociației Internaționale de Drept Penal*, a cărei președinție a deținut-o în perioada 1946-1952, organizație ce acționează în forme multiple⁶ pentru îndeplinirea obiectivului său de a moderniza și chiar unifica dreptul penal internațional.

⁵ www.ipu.org- *Uniunea Interparlamentară (U.I.P.)*, înființată în 1889, a fost prima organizație politică permanentă pentru negocieri multilaterale. În prezent parlamentele naționale a 162 de state sunt membre UIP, și 10 adunări parlamentare regionale sunt membrii asociați. UIP are statut permanent de observator la Organizația Națiunilor Unite în înființarea careia a avut un rol important. În prezent, sediul acestei organizații internaționale se afla la Geneva, Elveția

⁶ www.penal.org , Association Internationale De Droit Pénal: AIDP (lb. franceza).

Din conținutul lucrării sale vom sintetiza idei ce se regăsesc deja consacrate în reglementările internaționale dar și naționale sau care încă reprezintă subiecte de dezbateră în cadrul unor foruri științifice sau instituționale de domeniu.

Prima idee ce urmează a fi prezentată, cu care de altfel autorul își și începe lucrarea, este aceea a caracterului criminal al războiului de agresiune, care va trebui să fie considerat pentru viitor o crimă internațională.

Acesta insistă asupra caracterului propice de conturare al unui drept penal al viitorului, invocând faptul că numai după terminarea unui război omenirea e mai deschisă, ca oricând, păcii, făcând în acest sens, în cartea sa, următoarea remarcă⁷:

” ...Un fenomen constant în psihologia popoarelor ne arată că după marile războaie care au zguduit cele mai profunde nivele ale organizării sociale apare un spirit pacifist care domină toate națiunile ce au avut de suferit consecințe directe ori indirecte ale acestor războaie.

Nu trebuie pierdut acest moment psihologic.

Egoismul și interesele speciale care s-ar putea opune realizării unei asemenea lucrări va reapărea, cu certitudine, de îndată ce curgerea uniformă a timpului va șterge impresia încă vie a ororilor ultimului război...”

În lucrarea sa, Vespasian V. Pella propune adoptarea unui cod penal interstatal (al națiunilor), în cadrul căruia, prin cedarea de suveranitate de către statele naționale, să se incrimineze o serie de crime internaționale care pot fi săvârșite atât de indivizi dar și de către state, acestea din urma putând să fie subiecți activi ai unor astfel de infracțiuni grave pentru care, la capitolul 2, secțiunea III, paragraful 1, autorul propune și un regim de sancționare aplicabil statelor respective⁸:

-sancțiuni diplomatice;

-sancțiuni juridice, cum ar fi: punerea sub sechestrul a bunurilor în străinătate ale conaționalilor aparținând statului culpabil; suprimarea drepturilor de proprietate industrială, artistică, științifică, etc., atingând aceeași naționali; privarea de exercitarea drepturilor civile, s.a.;

-sancțiuni economice ;

-alte sancțiuni represive.

⁷ V.V. Pella, op. cit., ediția III-a, Editura Hamangiu ,2017; (traducere A. Ciuca; A. Gentemir; R. Boca), pag. 153, 292-294

⁸ V.V. Pella, op. cit., ediția III-a, Editura Hamangiu ,2017; (traducere A. Ciuca; A. Gentemir; R. Boca), pag. 153, 292-294.

Incriminarea ca atare sau *stricto sensu* a celor două infracțiuni, respectiv în forma *infracțiunii de genocid* și a *infracțiunilor contra umanității*, este situată în epoca modernă a dreptului penal internațional, mai precis după cel de-al doilea război mondial, consacrarea lor în această formă fiind generată și esențialmente legată de ororile greu de imaginat petrecute în cadrul acestei conflagrații mondiale, cărora comunitatea internațională a simțit nevoia de a le da o ripostă nu numai în plan militar dar și în plan judiciar.

Astfel, în Statutul Tribunalului Militar de la Nurnberg, care a judecat principalii criminali ai acestui război, se prevede pentru prima dată în istoria dreptului penal internațional posibilitatea pedepsirii inculpaților pentru fapte penale de o gravitate extremă, incriminate sub denumirea de crime contra umanității, alături de alte două categorii de crime internaționale, respective crimele contra păcii și crimele de război.

Acest statut a fost adoptat la data de 08.08.1945 odată cu Carta de la Londra și incriminează **crimele împotriva umanității** în următoarea formă: ”*omorul, exterminarea, înrobirea, deportarea și alte fapte inumane comise împotriva oricărei populații civile, înainte sau în timpul războiului; sau persecuții pe motive politice, rasiale sau religioase în executarea sau în legătură cu orice infracțiune din jurisdicția Tribunalului, indiferent dacă încalcă sau nu legea de drept intern a țării unde a fost săvârșit,*”⁹.

Cu privire la infracțiunea de genocid, datorită unor divergențe doctrinare apărute între membrii delegațiilor statelor participante la redactarea acestui statut (SUA, URSS, Marea Britanie și Franța), divergență ce s-a menținut și pe parcursul procesului între corpul judecătorilor și cel al procurorilor¹⁰, nu s-a reușit incriminarea ca atare, în statutul tribunalului militar, a infracțiunii de genocid, criminalii de război fiind însă condamnați pentru încercarea de exterminare prin ucidere dar și prin alte metode a unor grupuri rasiale, etnice, ș.a., aceste fapte ale lor fiind încadrate în categoria crimelor de război sau a crimelor contra păcii (prevăzute în statutul tribunalului militar *ad hoc*).

După nici trei luni de la pronunțarea primei sentințe de către această instanță militară internațională (septembrie 1946), la data de 11.12.1946 Organizația Națiunilor Unite, denumită în continuare ONU, a adoptat Rezoluția prin care se aprobau și se confirmau principiile de drept internațional consacrate prin statutul dar și prin sentințele instanței respective, recomandându-se,

⁹ *Statutul Tribunalului Internațional Militar*, art. 6, lit. c, adoptat la data de 08.08.1945 prin Convenția de la Londra.

¹⁰ B. Onica-Jarca, *Jurisdicția internațională penală (editia 2)*, Editura C.H.Beck, 2008, pag.48.

în cadrul aceleiași rezoluții, Comisiei de drept internațional să întocmească un proiect de cod al crimelor contra păcii și securității umanității care urma să aibă la bază tocmai principiile consacrate deja în statutul acestei instanțe militare internaționale *ad hoc*.

Astfel, în anul 1948 s-a încheiat, în cadrul ONU, *Convenția asupra Prevenirii și Pedepsirii Crimei de Genocid*, care a incriminat și definit pentru prima oară în istoria dreptului penal internațional infracțiunea de genocid, așa cum ea este astăzi consacrată în toate legislațiile penale moderne, prevăzând în art. 2 variantele normative de săvârșire ale acestei crime internaționale.

În art. 2 din Convenție crima de **genocid** (*genos-rasă*, trib în limba greacă și sufixul *caedere*-a ucide, din limba latină), este definită ca fiind orice faptă din cele enumerate de textul articolului respectiv ”*săvârșită cu intenția de a distruge, în totalitate sau numai în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi: omorârea membrilor unui grup; atingerea gravă a integrității fizice sau mentale a membrilor unui grup; supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială; măsuri care vizează scăderea natalității în sensul grupului; transferarea forțată a copiilor dintr-un grup într-altul,*”¹¹.

Conform textului Convenției vor fi pedepsite următoarele forme de participare: genocidul în forma autoratului; înțelegerea în vederea comiterii genocidului; incitarea directă și publică la comiterea unui genocid; tentativa de genocid; complicitatea la genocid. În viziunea Convenției, subiect activ al crimei de genocid poate fi orice persoană, indiferent că este conducător, funcționar sau persoană particulară, astfel că această infracțiune internațională nu are un subiect activ calificat.

Părintele doctrinar al primei definiții a infracțiunii de genocid, în forma consacrată în Convenției, este juristul polonez Raphael Lemkin, care, marcat profund de ororile săvârșite de naziști în lagărele de exterminare de pe teritoriul Poloniei, țara sa natală, de cea mai sumbră și tristă amintire fiind cel de la Auschwitz-Birkenau, a publicat în anul 1944, când încă războiul nu se terminase și când exterminarea evreilor dar și a altor minorități etnice era în desfășurare, lucrarea ”*Axa guvernează în Europa ocupată*”¹².

¹¹ Rezoluția 260A din 9 decembrie 1948 a Adunării Generale a Națiunilor Unite de adoptare a *Convenției asupra Prevenirii și Pedepsirii Crimei de Genocid*,. România a aderat la Convenție la 2 noiembrie 1950 prin Decretul nr. 236, publicat în „Buletinul Oficial al României”, partea I, nr. 110 din 2 decembrie 1950.

¹² 4. R. Lemkin, *Axis rule in Occupied Europe, Law of Occupation, Analysis of Government, Proposals for redres*, Washinton,. *Carnegie Endowment for International Peace Division of International Law*;1944, Washinton, pag. 78-81.

În cadrul acestei lucrări, autorul a pornit de la realitatea crudă a Holocaustului din lagărele naziste, conform căreia milioane de evrei dar și de cetățeni aparținând unor alte minorități, au fost uciși prin gazare sau alte metode de ucidere în masă pentru simplul fapt că erau membri ai minorității respective, fapte de o cruzime fără precedent în istoria scrisă a omenirii și pentru care, constată autorul, nu existau la acel moment mecanisme adecvate de sancționare specifice dreptului penal internațional. În această lucrare, autorul definește ca și crimă de genocid distrugerea totală sau parțială, sau intenția de distrugere, prin diferite metode, a unor grupuri etnice sau a altor minorități

Alături de statutul instanței militare *ad hoc* mai sus invocat, în anul 1948 s-a încheiat, în cadrul ONU, *Convenția asupra Prevenirii și Pedepzirii Crimei de Genocid*, care a incriminat și definit pe cale legală, pentru prima oară în istoria dreptului penal internațional, crima de genocid așa cum ea este astăzi consacrată în toate legislațiile penale moderne.

Aceste crime, definite și incriminate pentru prima dată în istoria dreptului penal internațional în statutul tribunalului militar internațional dar și, la scurt timp, în cadrul Convenției din 1948, au fost ulterior preluate, într-o formă sau alta, în statutele tribunalelor militare internaționale militare *ad hoc* constituite din inițiativa Consiliului de Securitate al ONU, prin anumite convenții internaționale sau chiar prin acte normative de drept intern ale unor state, respectiv :

- Tribunalul Internațional Militar de la Tokyo;
- Curtea Specială pentru Sierra Leone;
- Tribunalul Internațional Militar pentru Ruanda;
- Camerele Extraordinare de judecată din Cambogia, Completele Speciale ale Curții Districtuale de la Dili din Indonezia pentru judecarea crimelor contra umanității din Timorul de Est;
- Tribunalul Internațional Penal pentru fosta Iugoslavia.

La 12 august 1949, la Geneva, s-au adoptat cele patru convenții internaționale ce au avut drept scop crearea pentru viitor a unui cadru legal instituit în scopul unei protecții reale, în caz de conflict armat, a unor categorii de victime, respectiv răniții în conflictele pe uscat și pe mare, prizonierii de război și populația civilă necombatantă și neimplicată în conflictul armat. Deși cele patru convenții nu au constituit prin ele însele un cadru legal de reglementare a crimelor de genocid și contra umanității, prin prevederile lor s-au instituit reguli de prevenire a săvârșirii, în cadrul unor viitoare conflicte armate, a celor două tipuri de crime internaționale.

Din punct de vedere cronologic, următorul moment important ce trebuie evocat în legătură cu evoluția incriminării celor două tipuri de crime internaționale, s-a petrecut la data de 26 noiembrie 1969, când Adunarea Generală a ONU a adoptat ”*Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*”,¹³.

În anul 1993, prin Rezoluția 827, Consiliul de Securitate al ONU a înființat Tribunalul Penal pentru fosta Iugoslavie (TPII) având în vedere violările grave ale dreptului internațional umanitar săvârșite pe teritoriul fostei Iugoslavii începând din anul 1991.

În timpul discuțiilor și negocierilor purtate în cadrul organizației privind înființarea acestei instanțe penale internaționale *ad hoc*, s-a constatat că realitatea impune reluarea demersurilor începute cu 60 de ani în urmă privind necesitatea înființării unei justiții internaționale penale cu caracter permanent și care să aibă, din punct de vedere geografic, competență generală.

Pe fondul acestei dezbateri, prin Rezoluția 47/33/25 noiembrie 1992, Adunarea Generală a ONU a cerut Comisiei de Drept Internațional (CDI), comisie afiliată organizației, să declanșeze lucrările pentru întocmire unui proiect de statut al unei viitoare CPI. Comisia a finalizat acest proiect în anul 1994 și el a fost supus apoi discuțiilor interguvernamentale purtate în cadrul ONU.

Din anul 1996 în cadrul organizației internaționale s-a înființat o Comisie pregătitoare interguvernamentală ce a avut drept obiectiv tocmai redactarea formei finale a statutului instanței penale internaționale, formă rezultată din negocierile și dezbaterile purtate.

Activitatea acestei comisii s-a finalizat în anul 1998, an în care, în perioada 15 iunie-17 iulie, s-a desfășurat la Roma, Conferința Diplomatică a plenipotențiarilor Națiunilor Unite care a adoptat astfel la data de 17 iulie 1998 *Convenția privind Statutul CPI*, aceasta urmând să aibă sediul la Haga¹⁴.

România este semnatară a acestui statut din anul 1999¹⁵; după semnarea acestuia țara noastră l-a și ratificat în anul 2002¹⁶.

Conform art. 1 din statut competența materială a Curții este aceea privind: crima de genocid; crimele împotriva umanității; crimele de război; crima de agresiune.

¹³ Convenție ratificată de România la data de 30 iulie 1969, prin Decretul Consiliului de Stat nr. 547/1969, publicat B.Of. al României la data de 30 iulie 1969.

¹⁴ Statutul C.P.I. a fost adoptat cu următorul scor la vot: 120 voturi pentru, 7 contra și 21 abțineri.

¹⁵ România a semnat Tratatul C.P.I. la data de 7 iulie 1999.

¹⁶ Țara noastră a ratificat Tratatul C.P.I. prin Legea nr. 111 din 28 martie 2002, acesta fiind publicat în M. Of. nr. 211 din 28 martie 2002.

Se poate afirma că modul în care acest statut definește crima de genocid dar și crimele împotriva umanității păstrează vechile idei doctrinare dar și reglementările legale anterioare, la care adaugă elemente noi privind: conținutul constitutiv al acestor fapte, reguli specifice de aplicare în timp a normelor tratatului, competența teritorială, reguli privind prescripția răspunderii penale, etc.

Se face de asemenea o analiză criminologică a cauzelor și condițiilor favorizante ce pot conduce la săvârșirea unor astfel de crime.

La finalul acestui capitol sunt prezentate pe scurt organizațiile internaționale cu atribuții în domeniul reglementării dar și sancționării unor astfel de fapte penale, fiind analizat și modul în care statul polonez a reglementat problema tragerii la răspundere penală a celor ce se fac vinovați de săvârșirea unor astfel de crime în perioada comunistă.

În al patru-lea capitol se prezintă o serie de cauze penale relevante ce au avut drept obiect astfel de crime internaționale. Evident că cele mai de referință sunt Procesele de la Nürnberg în care au fost judecați principalii criminali naziști din cel de-al Doi-lea Război Mondial. Sunt făcute și observații critice cu privire la anumite aspecte ale acestor procese

Am evidențiat faptul că unul din procurorii șefi ai acestor procese a fost Benjamin Ferencz, cetățean american de origine română.

Se prezintă de asemenea cele șase dosare penale instrumentate de procurorii români după anul 2014 ce au avut drept obiect infracțiuni contra umanității, cele mai relevante sunt cele denumite generic Dosarul Revoluției și Dosarul Mineriadei 13-15 Iunie 1990.

Prezentarea acestor șase dosare cuprinde și o analiză critică a modului în care au fost instrumentate și judecate aceste cauze, fiind făcute și propuneri de redresare a situației acestora.

Este de asemenea făcută o analiză a cauzelor CEDO în care statul român a fost deja condamnat pentru erorile procurorilor în instrumentarea Dosarului Revoluției.

Al cinci-lea capitol este dedicat identificării și prezentării aspectelor specifice ce ar trebui introduse într-o viitoare metodologie criminalistică de investigare a infracțiunilor de genocid și a celor contra umanității.

În mod evident că o viitoare astfel de metodologie criminalistică, ca să fie completă, va trebui să cuprindă și aspectele clasice ale unei metodologii comune mai multor tipuri de infracțiuni, cum ar fi: ascultarea persoanelor, ridicarea de înscrisuri și obiecte, efectuarea de perchezitii, efectuarea expertizelor criminalistice, confruntarea persoanelor, ș.a.

Aceste aspecte comune nu au mai fost analizate în prezenta teză deoarece ele exced oarecum obiectivului principal al tezei, respectiv acela de identificare a aspectelor specifice metodologiei de investigare criminalistică a infracțiunilor de genocid și a celor împotriva umanității.

Importanța practică a identificării acestor aspecte specifice ale unei astfel de viitoare metodologii derivă din analiză făcută cu privire la erorile săvârșite de procurorii români în cele șase cauze instrumentate după anul 2014 și care au avut drept obiect infracțiuni împotriva umanității, apreciindu-se că dacă aceștia ar fi identificat din timp și respectat pașii rezultați din aceste aspecte specifice ale unei astfel de metodologii, ar fi evitat săvârșirea acelor erori care au determinat practic ratarea scopului anchetei penale în patru din cele șase cauze penale instrumentate.

Precizăm că metodologia de investigare criminalistică a infracțiunii de genocid și a infracțiunilor împotriva umanității conține o serie de pași atât faza de urmărire penală dar și pentru fazele de cameră preliminară și judecată.

Doar cu titlu de exemplu vom enumera în prezentul rezumat câțiva pași ai acestei metodologii.

- **Un prim pas** ar fi acela al modalității de sesizare a organelor judiciare. Din acest punct de vedere s-a constatat că în planul dreptului penal internațional modalitatea de sesizare a organelor judiciare competente să cerceteze astfel de crime internaționale este reglementată restrictiv în raport cu legislația procesual penală românească.

Astfel, dacă în sistemul de drept românesc există consacrate mai multe modalități de sesizare a organelor judiciare, respectiv cel ale sesizării din oficiu, al formulării plângerii penale de către persoane vătămate, cel al formulării unui denunț de către orice persoană ce are cunoștință de săvârșirea unor astfel de crime dar și cel al sesizării organului judiciar de către alte organe de conducere sau control, în planul dreptului penal internațional nu există consacrate toate aceste variante de sesizare.

În același timp, din analiza efectuată s-a constatat că organele judiciare românești nu și-au îndeplinit obligația de a se sesiza din oficiu cu privire la săvârșirea celor două infracțiuni în perioada regimului comunist, fapte denumite generic *Crimele comunismului*, numărul victimelor depășind cifra de două milioane.

- **Un al doi-lea pas** îl reprezintă modalitatea de repartizarea de către procurorul șef a cauzei penale ce are drept obiect una din cele două infracțiuni unui/unor procurori cu cea mai vastă

experiență; de preferat ar fi ca viitorul procurorul anchetator să fi mai instrumentat cauze penale similare.

Necesitatea numirii doar a unor astfel de magistrați „supercalificați” în funcții de anchetare a crimelor internaționale este consacrată în mod expres în chiar actele de înființare a instanțelor penale internaționale ce au judecat astfel de crime, din care redăm textual: „*Procurorul este numit de către Consiliul de Securitate la propunerea Secretarului general. El trebuie să fie caracterizat prin înaltă moralitate, să aibă competență recunoscută și o solidă experiență în instrucția cauzelor în care se judecă crime și în urmărirea penală...*”¹⁷.

Pentru argumentarea acestei susțineri au fost sumar redate carierele profesionale și experiența în domeniu a unor procurori celebri care au instrumentat cu succes cauze nu mai puțin celebre, respectiv:

* *Robert H. Jackson*, numit ca procuror șef american în Procesul Principalilor Criminali de Război de la Nurnberg.

*-*Carla Del Ponte*, numită în anul 1999 procuror la Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și procuror la Tribunalul Penal Internațional pentru Rwanda.

*-*Benjamin Ferencz*, cetățean american de origine română, numit ca procuror în procesul comandourilor morții-*Einsatzgruppen* de la Nurnberg,

*-*Fatou Bensouda*, numită în anul 2012 ca Procuror șef al Curții Penale Internaționale de la Haga.

Necesitatea respectării unui astfel de pas metodologic a rezultat în urma analizei criteriilor de selecționare, sau mai bine spus a lipsei unor astfel de criterii, în cauzele penale instrumentate după anul 2014 de organele judiciare românești motiv pentru care dintr-un total de șase cauze soluționate patru din ele au fost ratate în sensul că instanțele judecătorești au dispus fie ahitarea inculpaților fie restituirea cauzei la parchet.

-**Un al trei-lea pas** a fost identificat ca cel al constituirii de către procurorul anchetator a unei echipe de anchetă adecvate cerințelor cauzei cu precizarea că din această echipă trebuie să facă

¹⁷ Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, art.16, pct.4.

parte ofițeri de poliție judiciară sau ofițeri desemnați cu cercetarea penală specială cu experiență profesională suficientă pentru a putea face față cerințelor cauzei.

-**Un alt pas metodologic** ce trebuie respectat este cel al activității investigative pe caz, prin parcurgerea acestuia echipa de anchetă urmând să-și delimiteze în principiu în timp și spațiu activitatea infracțională ce face obiectul cercetării, să identifice grupurile agresoare dar și grupurile victimelor.

În concret, echipa de anchetă deja constituită ar trebui să desfășoare o serie de activități pentru a parcurge acest pas, după cum urmează:

a. identificarea păstrătorilor de arhive oficiale sau private care conțin documente și alte dovezi ce pot fi administrate ca probe;

b. studierea acestor arhive în vederea identificării probelor ce urmează a fi administrate;

c. identificarea entităților oficiale sau private care studiază fenomenul criminal ce face obiectul cauzei și solicitarea de informații privind acest fenomen (cum ar fi de exemplu în România Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoriei Exilului Românesc);

d. identificarea asociațiilor constituite de victimele crimelor internaționale sau/și de urmașii acestora și solicitarea de informații ce urmează a fi valorificate ulterior în cadrul urmăririi penale;

e. studierea fondului de carte public și privat ce tratează fenomenul criminal și purtarea de discuții cu autorii cărților în scopul de a obține informații și/sau dovezi necesare anchetei;

f. identificarea organizațiilor ale societății civile ce s-au ocupat cu investigarea fenomenului criminal respectiv în scopul identificării de informații și dovezi referitoare la faptele ce urmează a constitui obiectul cauzei;

g. studierea presei vremii și identificarea reporterilor, ziariștilor, ș.a., pentru obținere acelorași tip de informații;

h. identificarea grupurilor etnice, religioase, etc. ce au fost eventual ținta activității criminale, în scopul identificării nominale a tuturor victimelor , documentelor și martorilor ce au cunoștință de crimele săvârșite;

i. identificarea grupilor individuale sau comune ale celor uciși în cadrul fenomenului criminal, în vederea exhumării;

j. în cazul evenimentelor de dată recentă în cadrul cărora s-au săvârșit în locuri publice acte sau fapte specifice crimelor internaționale se impune verificarea existenței camerelor video în arealul infracțional în vederea obținerii imaginilor video ce ar putea interesa cauza;

k. vor fi verificați, în cazul de mai sus și în același scop, și deținătorii oficiali sau privați de drone care sunt dotate cu camere video și care au fost folosite pentru înregistrarea evenimentelor;

l. identificarea mijloacelor de transport auto folosite în evenimente și a utilizatorilor acestora;

m. identificarea prin orice mijloace criminalistice și polițienești, a persoanelor participante la evenimentele în cadrul cărora s-au comis crimele internaționale;

n. identificarea, atunci când e cazul, a locurilor de păstrare a armelor de foc, muniției și a altor instrumente sau substanțe utilizate în săvârșirea crimelor, în vederea ridicării acestora pentru efectuarea expertizelor criminalistice.

- **Următorul pas** pe care trebuie să-l facă organul de urmărire penal investit cu o astfel de cauză este cel al verificării competenței. A fost reținută obligativitatea unui astfel de pas deoarece din studierea celor șase cauze penale ce au avut ca obiect infracțiuni împotriva umanității trimise în judecată după anul 2014 de organele judiciare românești, în trei dintre acestea fiind cercetați foști comandanți de penitenciare care la data faptelor aveau calitatea de militari iar faptele lor erau săvârșite în strictă legătură cu atribuțiile de serviciu.

În acest context cercetările ar fi trebuit în opinia noastră să fie efectuate de procurorii militari și nu de cei civili așa cum de altfel s-a întâmplat, invocându-se în acest sens o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care nu poate fi însă interpretată de așa manieră încât să se încalce prevederile legale privind competența organului judiciar determinată de calitatea de militar a persoanei/persoanelor cercetate.

- **Un alt pas** metodologic ce trebuie respectat este acela al verificării evoluției legislației penale substanțiale, în special în cazul crimelor internaționale denumite generic **Crimele comunismului**; acesta este un pas foarte important impus în concepția metodologiei criminalistice de investigare, cercetare și judecare a unor astfel de fapte, tocmai datorită timpului îndelungat scurs între momentul săvârșirii acestora și până la judecarea lor, perioadă în care legile penale s-au succedat în timp.

Doar prin parcurgerea acestui pas se va putea demonstra existența continuității incriminării faptelor deduse judecății.

-**Unul din pașii** ce trebuie respectați este verificarea incidenței principiului „*mitior lex*” raportat la modul de operare al prescripției răspunderii penale.

Acest pas este foarte important deoarece dacă îl ignorăm putem ajunge la situația ca o persoană să fie condamnată în situația în care pentru fapta sa se împlinise deja termenul de prescripție al răspunderii penale.

Exemplificând, ne putem referi la cazul inc. col. (rez) Vișinescu Alexandru, fost comandant al Penitenciarului Râmnicu-Sărat, trimis în judecată pentru infracțiuni împotriva umanității și condamnat la 20 de ani închisoare în fond și apel, faptele fiind săvârșite în perioada 1960-1963.

Instanțele respective au motivat condamnarea, invocând următoarele argumente de text și practică în materie:

a) prevederile art. 11 alin. 1 din Constituția României, conform cărora România se obligă să pună în aplicare întocmai și cu bună credință convențiile și tratatele internaționale ratificate de țara noastră.

Se mai invocă și prevederile art. 11 alin. 2 din Constituție, conform cărora dispozițiile unei Convenții ratificate devin parte a dreptului intern, dobândind astfel puterea unei legi;

b) prevederile art. 31, alin. 1, 2 și 5 din Legea 590/2003 privind tratatele, din care rezultă că aplicarea și respectarea dispozițiilor tratatelor ratificate de țara noastră reprezintă o obligație pentru toate autoritățile statului român, inclusiv pentru autoritatea judecătorească;

c) prevederile Legii nr. 27/2012, de modificare a Codului penal român, conform cărora prescripția nu este aplicabilă infracțiunilor contra păcii și omenirii și nici infracțiunilor de omor sau infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei, pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripție la data intrării în vigoare a acestei dispoziții;

d) conținutul motivării Deciziei nr. 511/2013 a CCR, care a constatat că noile prevederi din Codul penal, cu privire la caracterul imprescriptibil al infracțiunilor contra păcii și omenirii, introduse prin Legea nr. 27/2012, sunt constituționale, în sensul că imprescriptibilitatea operează inclusiv în cazul infracțiunilor contra păcii și omenirii săvârșite anterior intrării în vigoare a actului normativ respectiv, **cu condiția ca pentru aceste fapte termenul de prescripție să nu se fi împlinit deja la data apariției legii în cauză.**

După opinia noastră se pot ridica în cazul respectiv o serie de observații critice cu privire la condamnarea inc. Vișinescu deoarece se poate susține și ipoteza că faptele acestuia erau deja prescrise la data condamnării.

În acest sens am invocat în teză opinia separată a unuia din judecătorii judecătoria de la Înalta Curte de Casație și Justiție, membru chiar al completului care l-a condamnat pe Vișinescu Alexandru, care s-a exprimat în sensul că la momentul judecării faptelor inculpatului intervenise deja prescripția răspunderii penale pentru acestea, după cum urmează:

„ În ceea ce privește cauza de înlăturare a răspunderii penale, respectiv prescripția, se constată următoarele:

La momentul epuizării infracțiunii, în anul 1963, potrivit art.164 din Codul penal din 1936, modificat prin Decretul nr. 22/1960 „prescripția stinge incriminarea pentru infracțiunile pedepsite cu moartea, munca silnică sau detențiune grea, prin 15 ani împliniți, iar pentru cele pedepsite cu temniță grea sau detențiune riguroasă, prin 10 ani împliniți.” Potrivit art.165 în cazul infracțiunii continuate termenul curge de la comiterea ultimului act, iar potrivit textului următor (alin.3), incriminarea este prescrisă, oricâte întreruperi ar interveni, dacă întregul termen de prescripție a fost depășit cu încă jumătate.

Ca urmare, termenul de prescripție în cauză, față de faptele epuizate în 1963, este de de 22 ani și 6 luni (15 ani plus 7 ani și 6 luni), în cazul prescripției speciale. Chiar dacă s-ar aprecia că acest termen curge de la data instaurării regimului democratic, respectiv din ianuarie1990, termenul prescripției speciale s-a împlinit în cursul anului 2012.

Sesizarea Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului a fost înregistrată ulterior împlinirii termenului de prescripție, respectiv la 1.08.2013.

În aceste condiții, în raport cu legea în vigoare la momentul săvârșirii faptelor s-a împlinit termenul prescripției speciale care stinge acțiunea penală exercitată”¹⁸.

-Un alt pas metodologic ce trebuie respectat este acela al verificării incidenței unor acte de clemență cu privire la situația persoanelor cercetate/judecate.

Acest pas a fost inclus în această metodologie plecându-se de la analiza dosarelor penale în care au fost condamnați condamnați pentru astfel de fapte cei doi comandanți de penitenciare.

¹⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, dosar nr.3986/2/2014, decizia penală nr.51/A/10.02.2016, opinie separată.

În concret, inculpații col.(r) Vișinescu Alexandru și col.(r) Ficior Ion au fost condamnați fiecare la câte douăzeci de ani de închisoare pentru uciderea sau vătămarea unor deținuți politici încarcerati în penitenciarele pe care cei doi le-au condus până în anul 1963. Cei doi inculpați au fost condamnați în anul 2016 fără să li se aplice prevederile vreunui act de clemență.

Precizăm însă că în anul 1988 a fost adoptat de către Consiliul de Stat al R.S.R. un decret de amnistie și grațiere a unor pedepse penale. Decretul respectiv a avut un număr de patru articole, din care două se refereau la măsurile de amnistie și grațiere, după cum urmează:

„Articolul 1-Se amnistiaza toate infracțiunile pentru care s-a aplicat pedeapsa cu închisoare pînă la 10 ani inclusiv.

Articolul 2-Se reduce cu 1/2 pedepsele cu închisoare mai mari de 10 ani aplicate de instanța de judecată”¹⁹.

Din conținutul articolului doi al acestui decret, putem să observăm că pentru toate faptele penale săvârșite până la data de 26.01.1988, fapte pentru care instanțele vor aplica pedepse cu închisoarea mai mari de zece ani, pedeapsa se va reduce obligatoriu la jumătatea cuantumului stabilit de instanță.

Conform acestor prevederi legale, în cazurile invocate de noi instanțele de judecată, după condamnarea fiecăruia din cei doi inculpați, trebuia să constate că jumătate din pedeapsa aplicată a fost grațiată, astfel că fiecare dintre aceștia ar fi urmat să execute doar câte zece ani de închisoare și nu douăzeci.

-Alt pas ce trebuie urmat în cauzele ce au ca obiect infracțiuni de genocid dar și împotriva umanității săvârșite în cazul reprimării violente a unor manifestații publice este cel al identificării grupurilor agresoare dar și a grupurilor omogene de manifestați.

Numai după parcurgerea unui astfel de pas vom ști cine au fost agresorii „din teren” și cine i-a condus pe aceștia. Vom mai putea stabili ce tipuri de armament au avut în dotare și la care din aceste unități s-a înregistrat consum de muniție letală.

Pe de altă parte, identificarea grupurilor omogene de manifestați anti-regim ne va ajuta să identificăm ce victime/personae vătămăte au rezultat din cadrul acestor grupuri.

¹⁹ Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, Decret nr. 11 din 26 ianuarie 1988 privind amnistierea unor infracțiuni și reducerea unor pedepse, Buletinul Oficial nr. 5 din 26 ianuarie 1988.

Am parcurs acest pas în studierea dosarului penal denumit generic Dosarul Mineriadei 13-15 Iunie 1990 prilej cu care am identificat un nr. de 63 de astfel de grupuri omogene de manifestații, acestea fiind compuse din:

* membri unor partide politice din opoziție ale căror sedii au fost devastate în timpul evenimentelor. Am reușit astfel să stabilim și ce persoane au fost agresate cu ocazia devastării acestor sedii;

* membri unor asociații nonguvernamentale care au luat parte la manifestații iar o parte din membrii lor au fost agresați/arestați nelegal de forțele de represiune; din cercetarea efectuată s-a constatat că aceste organizații dețin o evidență proprie a victimelor/părților vătămate ce poate fi extrem de utilă echipei de anchetă;

*membri unor organizații studențești ale căror sedii au fost devastate în cadrul evenimentelor, studenții fiind agresați (Liga Studenților), ș.a.

În acest mod au fost identificate persoane agresate fizic de forțele de represiune cărora nu li s-a conferit calitatea procesuală de persoane vătămate, acestea fiind pur și simplu „uite pe drum” de procurori.

-Un alt pas metodologic ce trebuie urmat este cel al dispunerii de expertize criminalistice și medico-legale și cercetarea grupurilor comune

Și în cazul cercetării infracțiunilor de genocid și al celor împotriva umanității se impune administrarea probei cu expertiza.

În funcție de modul de săvârșire a faptelor și în funcție de problematica fiecărei cauze se va administra proba cu expertiza de specialitatea necesară a lămurii problemele ce urmează a se constitui în obiectivele expertizei ce urmează a fi dispusă.

Astfel, în cazul în care, indiferent dacă este vorba de infracțiunea de genocid sau de infracțiunile împotriva umanității, a avut loc uciderea sau rănirea unor persoane cu arme de foc și proiectilele ce au ucis sau rănit persoane sunt găsite iar armele cu care s-a tras există dar nu sunt identificate ca atare, se vor dispune în astfel de situații expertize criminalistice balistice pentru a se stabili de regulă:

- ce tipuri de muniție s-a folosit,

- din ce arme provin proiectilele ce au ucis victimele sau rănit alte persoane și care este direcția de trage

- iar după identificarea armelor cu care s-a executat foc se va stabili dacă acestea erau în stare bună de funcționare de așa manieră încât acestea să nu declanșeze foc accidental datorat unor eventuale defecțiuni.

În alte situații când prin săvârșirea celor două infracțiuni au avut loc ucideri sau vătămări ale unor persoane prin mijloace chimice sau biologice și acestea trebuie identificate ca atare se pot dispune expertize tehnice de specialitate chimică sau biologică.

Este evident că astfel de expertize criminalistice sau tehnice de specialitate vor fi însoțite de regulă și de expertize medico-legale, atunci când sunt ucise sau vătămate fizic sau psihic anumite persoane.

Aceste expertize medico-legale se vor dispune și efectua în mod similar cu cele dispuse și efectuate în cazul infracțiunilor de violență.

Considerăm însă că la cele două tipuri de infracțiuni ce constituie obiectul prezentei lucrări o problemă total specifică față de infracțiunile clasice de omor o reprezintă cercetarea locurilor unde sunt înhumate victime multiple, având în vedere faptul că ambele infracțiuni conțin ca variantă normativă de săvârșire uciderea unor grupuri de persoane, persoane care după ce sunt ucise sunt, de regulă, îngropate în gropi comune.

La aceste cercetări vor trebui atrași și specialiști ai medicinei-legale ce vor efectua apoi expertize medico-legale ce au o serie de particularități față de cazurile clasice.

Pentru analizarea în concret a acestei problematici am cercetat în primul rând modul de colaborare al Secției Parchetelor Militare, în calitate de unitate de parchet preponderent competentă în problematica crimelor comunismului, cu Institutul de Investigarea a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, denumit în continuare I.I.C.C.M.E.R. constatând însă că această colaborare care ar fi trebuit să fie extrem de vastă în timp și ca număr de cazuri se rezumă practic la câteva situații în care institutul a sesizat unitatea de parchet militar, soluțiile dispuse de procurorii militari fiind de fiecare dată aceleași, respectiv de clasare a cauzei.

Nu mai aducem în discuție legalitatea și temeinicia măsurilor de clasare dispuse în aceste câteva cauze, atâta timp cât o parte din ele s-au dispus pe temeiul prescripției răspunderii penale, deși infracțiunile de genocid și cele împotriva umanității au un caracter imprescriptibil, iar altele

pe temeiul decesului făptuitorului în condițiile în care nu au fost identificate toate persoanele pretins responsabile de uciderea persoanelor ce făcea obiectul cauzei penale.

În mod concret, cercetarea la fața locului în cazul siturilor de înhumare multiplă se conduce după principiile generale ale cercetării la fața locului, iar în particular după cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de omor cu victima descoperită în spații deschise, zone urbane sau rurale, cu specificul fiecăruia, spre exemplificare grădini, curți, parcuri, zone cu diversă vegetație aflate între imobile părăsite sau abandonate.

Din practica parchetelor militare s-a constatat că aceste locuri de înhumare multiple pot să fie situate fie în arealul unor zone de înhumare/cimitire ale administrațiilor locale sau confesionale, mai ales în cazul penitenciarelor sau locurilor de deținere în care au fost privați de libertate foști opozanți ai regimului aflat la putere la acea dată, fie în arealul unor zone situate în afara localităților, de regulă de deal sau de munte, în care au avut loc acțiuni de luptă armate între militarii aflați în subordinea regimului aflat la putere și diverse persoane înarmate, considerate ca fiind oponente politic și denumite în literatură de specialitate de la bandiți, teroriști, tâlhari până la partizani, luptători anti comuniști sau pentru libertate.

Ca particularitate, această activitate de cercetare la fața locului constă în interferența cu metodele științifice folosite în știința arheologiei, majoritatea victimelor având situată data decesului de la un interval de la câțiva ani la câțiva zeci de ani față de momentul sesizării și înregistrării cauzei penale.

Potrivit competenței materiale, procurorul de la nivelul Parchetului Curții de Apel sau P.Î.C.C.J. odată sesizat, fie de către I.I.C.C.M.E.R. sau altă instituție sau agenție de acest tip, sau în oricare altă modalitate de sesizare prevăzută de codul de procedură penală, după verificarea admisibilității actului de investire și dispunerea începerii în cauză a urmăririi penale va trebuie să dispună prin ordonanță, în temeiul prevederilor art. 192 și 194 Cpp, efectuarea cercetării la fața locului.

Aceasta va presupune :

- 1.determinarea și indicarea locului unde urmează a se efectua cercetarea la fața locului ,
2. pregătirea acestuia,
- 3.constituirea echipei complexe,
- 4.cercetarea propriu zisă,

5. consemnarea activităților acestora și activitățile care se impun în urma finalizării acestora.

În afara pașilor deja invocați, în teză mai figurează și alții, toți aceștia fiind specifici atât fazei de urmărire penală dași celor de cameră preliminară și de judecată. Doar caracterul rezumativ al acestei prezentări ne împiedică

Capitolul șase conține concluzii și o propunere de „*lege ferenda*”.

Cu privire la concluziile tezei redăm succint următoarele: având în vedere starea de puternică confuzie, așa cum a fost descrisă în prezenta lucrare, în care se află sistemul organelor judiciare românești în raport cu nevoia de a avea un comportament adecvat privind modul de instrumentare a Crimelor comunismului dar și a crimelor internaționale săvârșite în cadrul Evenimentelor din Decembrie 1989 dar și în cadrul Evenimentelor din 13-15 Iunie 1990, ***unul din remediile ce pot fi aplicate nu poate fi decât elaborarea unei metodologii criminalistice de cercetare a acestei categorii de infracțiuni, care să ajute organele judiciare prin indicarea tuturor pașilor ce trebuie urmați în instrumentarea unor astfel de cauze dar și ordinea logică în care aceștia trebuie făcuți.***

Opinăm că o astfel de metodologie trebuie să ajute în concret organele judiciare să evite eventualele comportamente procesuale inadecvate, precum cele care au fost deja invocate anterior dar și cele ce urmează a fi în continuare expuse.

În raport de cele expuse în prezenta lucrare apreciem că pentru o abordare adecvată de către organele de urmărire penală a problematicii fenomenului infracțional constituit din Crimele Comunismului dar și din cauzele penale ce au drept obiect Evenimentele din Decembrie 1989 dar și cele din 13-15 Iunie 1990, simpla existență a unei metodologii de investigare criminalistică a unor astfel de fapte nu este suficientă, ***existența acestei metodologii trebuind a fi dublată, după opinia noastră, și de măsuri organizatoric la nivelul parchetului***, soluțiile propuse de noi putând fi una din următoarele:

1- prima soluție ar fi aceea de înființare în cadrul P.Î.C.C.J. a unei secții speciale de investigare a crimelor comunismului.

Avantajele înființării printr-o nouă lege a unei astfel de secții ar fi evidente:

- ar fi condusă de procurori șefi care să corespundă cerințelor postului,
- ar putea fi selectați doar procurori cu experiență în soluționarea de cauze complexe,
- ar putea fi încadrată și cu ofițeri de poliție judiciară ce ar contribui la asigurarea unei celerități sporite a activității de urmărire penală,

-procurorii s-ar specializa pe astfel de cauze, astfel putându-se spera că se va putea atinge dezideratul de anchetare a tuturor crimelor comunismului și de dispunere a unor soluții temeinice și legale.

Această soluție are însă și dezavantaje, în raport de celelalte soluții posibile, respectiv:

-ea nu poate fi înființată decât prin lege, fapt ce ar presupune o mare durată de timp dar și nesiguranța că ea va fi adoptată,

-această soluție presupune costuri suplimentare de la buget.

Oricine poate constata că această soluție este ideală pentru a se reuși cercetarea completă a Crimelor din Decembrie 1989, din Iunie 1990 dar și a Crimelor Comunismului.

Marele dezavantaj al acestei variante ar fi durata prea mare de timp necesară pentru procedura de adoptare a unei astfel de legi dar și nesiguranța adoptării ei.

2-a doua soluție ar fi înființarea în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a unui serviciu independent, aflat în subordinea directă a Procurorului General și care să fie specializat în cercetarea crimelor internaționale.

Avantajele înființării unui astfel de serviciu ar fi următoarele:

-nu ar presupune alocarea de fonduri suplimentare de la bugetul de stat,

-el s-ar putea înființa mai rapid deoarece această operațiune nu presupune decât o propunere fundamentată a procurorului general și aprobarea Secției de Procurori din cadrul C.S.M.,

-s-ar înființa, în sfârșit, o structură specializată în cercetarea acestui tip de crime, situație ce ar trebui să fie de natură ca astfel să se obțină rezultate din ce în ce mai bune în acest domeniu,

-am putea să sperăm că prin înființarea unui astfel de serviciu am scăpa de marasmul în care se află Secția Parchetelor Militare cu privire la instrumentarea unor astfel de cauze penale.

Această soluție are însă și dezavantaje:

-acest serviciu independent ar trebui subordonat direct procurorului general care ar căpăta astfel o serie de sarcini noi privind confirmările prevăzute de lege pe care trebuie să le dea procurorul ierarhic superior;

-un astfel de mod de lucru ar îngreuna extrem funcționarea serviciului care ar depinde de deciziile procurorului general, despre care se știe că, în principiu, nu dispune de timpul necesar desfășurării unor astfel de activități suplimentare;

-subordonarea directă față de procurorul general, care să nu uităm este numit politic, ar putea fi dăunătoare bunei funcționări a acestui serviciu dacă funcția de procuror general ar fi ocupată de

o persoană obedientă unor structuri politice care ar avea interes ca o astfel de structură să nu aibă rezultate bune;

-dacă el nu ar fi înființat printr-o lege care să-i atribuie competențe speciale, inclusiv cu privire la calitatea persoanelor implicate în săvârșirea faptelor, atunci el ar trebui încadrat cu procurori militari dar și cu procurori civili.

Șeful acestui serviciu ar putea fi ori un procuror militar ori un procuror civil care ar avea astfel în subordine și procurori militari și procurori civili. O astfel de situație are caracter inedit, ea putând să ascundă însă pericolul contestării în instanțele naționale, și nu numai, a competenței sale cu privire la respectarea normelor legale actuale privind calitatea de militar sau civil a persoanelor cercetate.

În cazul înființării unei astfel de structuri ar fi necesară modificarea legislației din domeniul competenței organelor judiciare.

c- a treia soluție ar fi înființarea unui serviciu specializat în cercetarea unor astfel de crime internaționale dar care să facă parte din structura uneia din secțiile civile ale parchetului.

Orice discuție privind înființarea unui astfel de serviciu trebuie să pornească de la premisa că el nu poate fi încadrat actualmente decât cu procurori civili, indiferent dacă au sau nu funcție de conducere.

O astfel de variantă nu poate fi luată în calcul de noi în situația actuală a legislației privind competența organelor judiciare deoarece dacă nu s-ar modifica legea din punctul de vedere al competenței organelor de urmărire penală de cercetare după calitatea persoanei, ne-am afla în împrejurarea nedorită în care un astfel de serviciu nu ar putea să cerceteze decât persoane civile implicate.

Noi știm însă foarte bine că în toate cele trei tipuri de cauze ce ar intra în competența unei astfel de structuri faptele au fost săvârșite de regulă, într-o proporție covârșitoare, de civili împreună cu militari.

În astfel de situații, pe baza prevederilor legale aflate în prezent în vigoare, structura respectivă, fiind alcătuită în mod obligatoriu doar din procurori civili, va fi obligată să dispună în majoritatea cauzelor declinarea competenței în favoarea procurorilor militari și astfel ne-am întoarce pur și simplu acolo de unde am plecat.

O astfel de structură specializată poate fi însă funcțională doar prin modificarea normelor legale ce reglementează competența organelor judiciare.

4-a patra soluție ar fi aceea de a „revitaliza” SPM care, conform normelor actuale de competență, ar fi singura structură de parchet deja existentă care ar fi competentă să instrumenteze majoritatea acestor cauze; când facem afirmăm că această structură de parchet militar ar trebui revitalizată ne referim la următoarele măsuri:

-încadrarea în funcțiile de conducere dar și în cele de execuție cu procurori militari cu mare experiență care să poată coordona dar și efectua urmărirea penală de așa manieră încât să se poată dispune în termenul cel mai rezonabil a unor soluții legale și temeinice;

-crearea în cadrul acestei unități a mai multor echipe complexe, sub conducerea procurorilor militari, care să fie formate din ofițeri de poliție judiciară, istorici, criminaliști, arheologi, ș.a. care să poată acoperi toate cerințele total atipice ale unor astfel de cauze;

-instruirea membrilor acestor echipe dar și a procurorilor militari implicați în astfel de anchete, cu modalitatea de interpretare a legislației penale naționale și internaționale din domeniu, studierea convențiilor internaționale ce se referă la această problematică, studierea statutelor, a modului de organizare și funcționare al instanțelor penale internaționale din domeniu dar și a practicii judiciare a acestora;

-nu în ultimul rând, asigurarea logistică suficientă efectuării acestor anchete pe tot teritoriul național, ș.a.

Cu privire la proiectul de lege ferenda acesta privește înființarea, organizarea și funcționarea „ *Secției pentru investigarea crimelor comunismului și a crimelor internaționale* ”.

Bibliografie

*** M. Burleigh, W. Wippermann, „*The Racial State Germany 1933-1945*„ Ed.,*Cambridge University Press*„(reeditarea ediției din 1991), 2003.

*** D. Bloxhan „ *The Final Solution- A GENOCIDE*”, Ed. „ *Oxford University Press*”, 2009.

*** J. Chitta „ *Secolul genocidului: 1900-2000.*„ Ziare.com, 20.12.2010.

*** B.M. Cherif, *Draft Statute International Criminal Tribunal, Association Internationale de Droit Penal*, E.R.E.S., 1992

- *** D. Cesarani, „*Soluția finală: Soarta evreilor 1933-1949*”, Ed. „Macmillan”.
- *** I. Cracana, *Dreptul în slujba puterii-justiția în regimul comunist din România, 1944-1948*, Institutul Național pentru Studierea Totalitarismului, București
- *** I. Cucu, medic psihiatru și profesor universitar, „*Psihiatria sub dictatură. Cartea albă a psihiatriei românești*”, Piatra Neamț, 2005.
- *** A. Deak, „*De ce dictaturile nu vor dispărea niciodată*”, www.romania-libera.ro/special/documentare.
- *** I. Diaconescu „-”, *Temnița- Destinul Generației Noastre*”, Editura Casa Cărții, Cluj-Napoca, 2018.
- *** E. Durkheim, *Etudes et documents sur la guerre*, Librer Armand Colin, Paris, 1916
- *** R. Evans „, *Venirea celui de-al treilea Reich- modul în care naziștii au distrus democrația și acaparat puterea în Germania*”, Ed. „ Penguin”, New edițion, 5 august 2004.
- *** S. Freud, *Psychologie collective et analyse de moi*, Londra, 1921
- *** G. Geamanu, *Dreptul Penal Internațional și Infracțiunile Internaționale*, Editura Academiei R.S.R., București, 1977.
- *** S. Glasser, *Introduction a l’etude de droit international penal*, Bruxelles, 1950.
- *** S. Glasser, *Droit penal international conventionnel*, Bruxelles, 1970.
- *** H.M. Hanauske-Abel” *Nu este o pantă alunecoasă sau subversiune bruscă: medicina germană și național-socialismul în 1933*”, Ed. „*Medicine& Global Survival*”, 1996, vol.3.
- *** I. Kershaw „, *Hitler-Profiles in Power*”, Ed., „*Routledge 1786*”, 2000.
- *** R. Lemkin, *Axis rule in Occupied Europe, Law of Occupation, Analysis of Government, Proposals for redres, Washinton, Carnegie Endowment for International Peace Division of Interntional Law*; 1944, Washinton .
- *** C. Lombois, *Droit penal international*, Dalloz, 1971.

- *** D. Magheți și J. Steiner “*Mormintele tac. Relatări de la cea mai sîngeroasă graniță a Europei*”, sub egida
- *** I. Mândru, „*Amnistia si gratierea*”, editura „ALL”, 1998.
- *** B. Onica-Jarca, *Jurisdictia internațională penală (ediția 2)*, Editura C.H.Beck, 2008.
- *** C.E. O’Hara și J.H. Osterburg: “*An Introduction to Criminalistics*”, New York, 1949.
- *** V.V. Pella, *La criminalite colective des Etates et le droit pénal de l’avenir*, Bucuresti, 1926.
- *** V.V. Pella, *Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului*, ediția III-a, Editura Hamangiu, 2017; (traducere A. Ciuca; A. Gentemir; R. Boca).
- *** S. Plawski, *Etude des principes fondamentaux du droit internațional penal*, Paris, 1972.
- *** E. Stancu “*Tratat de Criminalistică*”, ediția a VI-a revăzută, Editura Universul Juridic.
- *** W. Schabas, *Article 6 Genocide, in Commentary on the Rome Statute of the Internațional Criminal Court: Observer’s Notes, Article by Article*, editat de Otto Triffterer (Nomos, 1990).
- *** H. Soderman și ’CONNEL: „*Manuel de l’anquete criminelle moderne*”, Paris.
- *** J. H. Ralston, *Le Droit International de la democratie*, Collection Internationale des Juristes Populaire, Paris, 1923.
- *** TheGuardian.com/law/-, „*Nazi-death-squads-nuremberg-trials-benjamin-ferencz*”- 2017/02/07.
- *** Dicționarul explicativ al limbii române -, ediția 2009.
- *** Ziarul “*Revista 22*” din data de 22.05.2015.
- *** *Statutul Tribunalului Internațional Militar de la Nurnberg*, adoptat la data de 08.08.1945 prin Convenția de la Londra.
- *** *Pactul Societății Națiunilor*, Versailles, 28 iunie 1919.
- *** *The treaty of pace between the allied and associated powers and Gemany*; Signed at Versailles, june 28th, 1919.

- *** *Pactul Briand-Kellogg*, Paris, 27.08.1928.
- *** *Convenția pentru definirea agresiunii*; Londra, 3.07.1933.
- *** *Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității*,
Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, 26 noiembrie 1969, New York.
- *** Rezoluția 260A din 9 decembrie 1948 a Adunării Generale a Națiunilor Unite de adoptare a
Convenției asupra Prevenirii și Pedepzirii Crimei de Genocid”.
- *** *Convenția europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor
de război*, adoptată la Strasbourg la 25 ianuarie 1974.
- *** *Convenția privind Statutul Curții Penale Internaționale*, Roma, 17 iulie 1998
- *** *Convenția internațională asupra eliminării și suprimării crimei de apartheid*, Adunarea
Generală Organizația Națiunilor Unite, 30.11.1973.
- *** *Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau
degradante*, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, 10.12.1984.
- *** Rezoluția 3314 a Adunării Generale a O.N.U. din 14 decembrie 1974. - *Convenția de Armistițiu*,
Moscova, 23.08.1944.
- *** Decizia nr. 2011/168/PESC a Consiliului din 21 martie 2011 privind Curtea Penală
Internațională.
- *** Jurnalul Oficial al UE- L 167, 26/06/2002, pag. 0001 – 0002.
- *** *Carta Națiunilor Unite*, 26.06.1945, San Francisco (intrată în vigoare la data de 24.10.1945).
- *** Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU
nr.217A/10.12.1948, Paris.
- *** Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 827/23 mai 1993.
- *** *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, art.46, Roma/1950.
- *** *Éléments des crimes est tiré des Documents officiels de l’Assemblée des États Parties au Statut de*

Rome de la Cour pénale internationale, première session, New York, 3-10 septembre 2002

(publication des Nations Unies, N° de vente F.03.V.2 et correctif), deuxième partie B.

*** Rezoluția Parlamentului European din 4 iulie 2017 referitoare la abordarea încălcărilor drepturilor omului în contextul crimelor de război și crimelor împotriva umanității, inclusiv genocidul (2016/2239).

*** Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie.

*** Statutul Curții Penale Internaționale..

*** Decretul nr. 236, „Buletinul Oficial al României“, partea I, nr. 110 din 2.12. 1950.

*** Decretul Consiliului de Stat nr. 547/1969, publicat B.Of. al României la data de 30 iulie 1969.

*** Ordonanța Guvernului României nr.91 din 30.08.1999, M. Of. nr.425/31.08.1999

*** Legea nr. 111 din 28 martie 2002, M. Of. nr. 211/ 28.03.2002.

*** Decretul Consiliului de Stat, nr.254, B. Of. nr.64/17.07.1978

*** Legea nr.19/09.10.1990, M. of. nr.112/10.10.1990

*** *Decretul-lege nr. 50/21.01.1945 pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război*, Monitorul Oficial al Romaniei,Partea I, nr.17/21.01.1945

*** *Decretul-lege nr. 51/194*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.17/21.01.1945.

*** *Legea nr. 312/1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul tarii sau de crime de război*, Monitorul Oficial al României ,Partea I-A, nr.289/18.08.1947.

*** *Decretul nr. 212/1960 de introducere în Codul penal al României a infracțiunilor care au fost definite și incriminate de Convențiile de la Geneva din 1949*, respectiv genocidul, tratamente neomenoase, s.a., Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a R.P.R.,nr.8/17.06.1960.

*** *Codul penal din 1968*, adoptat de Marea Adunare Națională la data de 21 iunie 1968, publicat în B. Of. nr.79-79 bis, 21 iunie 1968

*** *Noul Cod Penal*, adoptat prin Legea nr.286/17.07.2009, publicată în M. Of.

nr.510/24.07.2009

*** *Legea privind Institutul Memoriei Naționale, Polonia*, Text actualizat la data de 16 iunie 2016

(În baza: Dz.U. Jurnalul Oficial Polonez Dz.U. din 2016 punctele 152, 178, 677, 749)

*** *Legea împotriva fondării noilor partide, Reichsgesetzblatt I, 1933.*

*** Consiliul de Control al Alianților, *Control Council Law*- Legea nr. 10/1945.- <http://revista22.ro/files/news/manset/default/foto1-cioflanca-3.jpg>.

*** Codul Penal al Republicii Socialiste România, 1968.

*** Noul Cod de Procedură Penală(2014).

*** Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 729/1951.

*** Ordinul M.A.I. nr. 4044/1962 de aprobare a *Regulamentul privitor la organizarea pazei interioare și exterioare a locurilor de deținere, cap.I., Îndatoririle personalului de conducere din locurile de deținere”*.

*** www.ipu.org- *Uniunea Interparlamentară (U.I.P.)*

*** www.penal.org, Association Internationale De Droit Pénal: AIDP (lb. franceza)

*** *Raportul Final al Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii din România, 2006*

*** ro.wikipedia.org › *Război*

*** <https://www.mae.ro/node/1588>.

*** <https://www.un.org/en/genocideprevention>

*** www.un.org.

*** <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/law-justice-and-the-holocaust->

Decretul "Reichstag", Reichsgesetzblatt I, 1933, 28 februarie 1933, p.83.

*** *Der Deutsche Polizei*, Darmstadt: L C Wittich Verlag, 1940.

*** <https://www.wikizero.com/ro/Holocaust>.

*** <https://en.wikipedia.org/wiki/Pogrom>.

*** <https://home.heinonline.org/blog/2019/10/the-nuremberg-trials-and-their-profound-impact-on-international-law>.

*** benferencz.org/biography.

*** <https://adevarul.ro/locale/pitesti/interviu-ultimul-procuror-procesului-nurnberg-inca-viata-implicarea-romaniei-holocaust>.

*** https://en.wikipedia.org/wiki/Ben_Ferencz.

*** <https://www.dw.com/ro/procesele-de-la-nurnberg-au-fost-de-folos-dreptului-internațional-08.08.2015>.

*** www.ICC-CPI.int.

*** Direcția Securității Statului-Nota nr.00257/815 din 13.11.1989. -*Direcția Securității Statului-*
Nota nr.00444/814 din 14.11.1989.

*** Direcția Securității Statului-Nota nr.00260 din 16.11.1989.

*** Direcția Securității Statului-Nota nr.00263 din 22.11.1989.

*** Direcția Securității Statului-Nota nr.0086 din 27.11.1989.

*** Direcția Securității Statului-Nota nr.00275 din 01.12.1989.

*** Comisia Senatorială de cercetare a Evenimentelor din Decembrie 1989, dosar nr. 53/J.I.3.

*** Comisia Senatorială de cercetare a Evenimentelor din Decembrie 1989 , dosar nr. 181/J.I.4 –
Stenograma nr. 98/30.05.1994.

*** Comisia Senatorială de cercetare a Evenimentelor din Decembrie 1989, Dosarele nr. 187 și
188/J.I.4- Stenograma nr. 16 din 17.11.1993.

*** Raportul nr. S.AV. 21/ 04.01.1990- Comandamentul Aviației Militare.

*** Rezoluție N.U.P. 01.03.2010, Dosar penal nr. 200/P/2007(S.P.M.).

*** Dosar penal nr. 95/P/1990 al Tribunalului Militar Teritorial Bucuresti.

*** Rechizitoriu, 02.08.1998 , Secția Parchetelor Militare , dosarul penal nr. 59/P/1998.

*** Ordonanța nr.76/P/24.07.1990 (Dosar penal. nr. 76/P/1990 al Direcției Procuraturilor Militare).

*** Ordonanța nr. 11/P/14.10.2015 a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție -
Secția Parchetelor Militare .

*** Ordonanța nr. 692/C2/2016 din data de 05.04.2016 a Procurorului General al României.

*** Încheierea nr. 469 din data de 13.06.2016, pronunțată în dosarul nr. 1483/1/2016.

*** Rezoluția nr. 97/P/1990 din data de 07.12.2004, Secția Parchetelor Militare.

*** Secția Parchetelor Militare, rechizitoriu nr.47/P/2014, 12.06.2017.

*** Proclamația de la Timișoara, 11.03.1990.

*** Ordonanța nr.3/3C/05.02.2015 a Procurorului General al României.

*** Secția Parchetelor Militare, dosar penal nr. 75/P/1998.

*** Procuratura Municipiului București, *Raport de control nr.S55/I/3/18.06.1992.*

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1293/P/1990.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1429/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 814/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 2050/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1426/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1536/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 2158/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1941/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 2186/P/1991.

*** Procuratura Municipiului București, dosar penal nr. 1184/P/1991.

*** Înalta Curte de Casație și Justiție, Cameră preliminară, Încheierea nr.192/08.05.2019.

*** Procuratura Generale a României-Direcția Procuraturilor Militare, dosar penal nr. 90/P/1990.

- *** Institutul Național de Medicină Legală „Prof.dr.Mina Minovici”, Comisia de Avizare și Control, raport din data de 16.03.1990.
- *** Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția Penală, decizia nr. 1947/05.05.2000, dosar nr. 284/2000.
- *** Secția Parchetelor Militare, rezoluția nr.1923/2000.
- *** Secția Parchetelor Militare, rechizitoriu nr. 49/P/ 22.11.2000
- *** Secția Parchetelor Militare, dosar penal nr. 8/P/2001.
- *** Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția Penală, Decizia nr. 4404/10-10.2003.
- *** Secția Parchetelor Militare, rechizitoriul nr. 16/P/1998 din 12.01.2001.
- *** Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția penală, decizia penală nr. 7210/22.12.2005.
- *** Procurorul General al Parchetului de pe lângă înalta Curte de Casație și Justiție, ordonanța nr. 2688/C/2014 din 05.11.2014.
- *** Curtea Militară București, Încheierea din data de 12.11.2014, dosarul nr. 19/81/2014.
- *** Direcția Pașapoarte, Evidența Străinilor și Controlul Trecerii Frontierei, adresa nr. 0408966/26.11.1985.
- *** Consiliul Național al Studierii Arhivelor Securității, Nota nr. P307/15 din 30.03.2015.
- *** Curtea de Apel București prin Sentința nr.196/F/17/10/2019 pronunțată în Dosar nr.2500/2/2017.
- *** C.E.D.O., *Cauza „Mocanu, s.a. contra Romaniei”*, Hotărârii Marii Camere din 2014.
- *** C.E.D.O. *Cauza Pastor și Țiclete împotriva României și Cauza Lăpușan și alții împotriva României.*
- *** C.E.D.O. *Cauza Bănuțoiu și Ștefoglou împotriva României.*
- *** C.E.D.O. *Cauzele Boșnigeanu și alții împotriva României și Alexandrescu și alții împotriva României.*

- *** C.E.D.O. *Cauzele Șandru și alții împotriva României, Acatrinei și alții împotriva României, Petre Dobre și alții împotriva României, Iordan împotriva României.*
- *** C.E.D.O. *Cauzele Lăpușan și alții împotriva României, Pastor și Țiclete împotriva României.*
- *** C.E.D.O. *Cauza Picu și alții împotriva României.*
- *** C.E.D.O. *Cauza Agache ș.a. împotriva României, Hotărâre 20.10.2009.*
- *** C.E.D.O. *Cauza Melnichuk și alții împotriva României, 2010.*
- *** Secția Parchetelor Militare, Rechizitoriu nr.11/P/2014 din 05.04,2019.
- *** Noul Cod de Procedură Penală
- *** Raportul Final al Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii din Romania, 2006,
- *** Decretul nr.6/1950 pentru înființarea unităților de muncă, adoptat la 14.01.1950, de Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.
- *** Ordinul 100/1950 (secret) 03.04.1950, emis de către Direcțiunea Generală a Securității Poporului din cadrul Ministerului Afacerilor Interne
- *** Informații preluate dintr-un act al Consiliului Securității Statului, denumit “DOCUMENTAR”, întocmit în anul 1968.
- *** Hotărârea nr. 1554 (secretă) pentru înființarea coloniilor de muncă, a domiciliului obligatoriu și a batalioanelor de muncă, 22.08.1952, Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române.
- *** Instrucțiuni strict secrete, Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române,1968
- *** Raportul Final al Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii din Romania, 2006,.
- *** Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Central al P.M.R.
- *** Arhiva Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității, fond Documentar, dosar nr. 53,vol. 3.
- *** Ședința Biroului Politic CC al PMR din 19.11.1952, stenogramă.
- *** Arhiva Serviciului Român de Informații , fond Documentar, dosar nr.1908.
- *** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român – Secția

Organizatorică, dosar nr. 144/1949.

*** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român –
Secția Organizatorică, dosar nr.71/1949.

*** Arhiva Serviciului Român de Informații, fond Documentar, dosar nr. 4640.

*** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român-
Secția Administrativ - Politică, dosar 17/1960.

*** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român,
Fond Cancelarie, dosar nr. 53/1961, vol. 1.

*** Arhiva Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității, fond documentar, dosar 8570, vol.3.

*** Codul de procedură penală al României.

*** Codul penal al României, art. 269.

*** Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza „ *Mocanu, Asociația 21 decembrie 1989 și Teodor Mărieș*” contra Statului Roman, Marea Camera, 2014.

*** Legea nr. 304/2004, privind organizarea judiciară.

*** Hotărârea Secției de Procurori din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii nr. 947/14.11.2019.

*** Înalta Curte de Casație și Justiție, Dosar nr.3986/2/2014, Decizia nr. 51/A/10.06.2016.

*** Legea nr. 21 din 15 octombrie 1990 pentru trecerea Direcției generale a penitenciarelor din cadrul
Ministerului de Interne în subordinea Ministerului Justiției.

*** Legea nr. 293 din 28 iunie 2004 privind Statutul funcționarilor publici din Administrația Națională a
Penitenciarelor.

*** Legea nr. 281/2003 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și a altor legi
speciale.

*** Vechiul Cod de procedură penală (formă aflată în vigoare în anul 2001).

*** Decizia nr. 302/04.05.2017 a Curții Constituționale a României.

- *** Curtea de Apel București, Secția II-a penală, Sentința penală nr. 122/F/24.05.2015.
- *** Curtea de Apel București, Secția II-a penală, Sentința penală nr. 58/F/30.03.2016.
- *** Convenția de armistițiu, 12 septembrie 1944, la Moscova,
- *** Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Rechizitoriu, 16.06.2014, cazul Vișinescu Alexandru.
- *** Raportul privind cazul doctorului Plăcișteanu Gheorghe, 12.06.1968, fond documentar C.N.S.A.S „Ancheta P.C.R. din 1968, privind abuzurile Securității”.
- *** Convenția Europeană privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război.
- *** Constituția României.
- *** Codul penal al lui Carol al II-lea, 1936.
- *** Curtea Constituțională a României, Decizia nr. 511/12.12.2013.
- *** Înalta Curte de Casație și Justiție, dosar nr.3986/2/2014, decizia penală nr.51/A/10.02.2016, opinie separată.
- *** Consiliul de Control al Alianților, Legea nr.10/1945.
- *** Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, Decret nr. 11 din 26 ianuarie 1988 privind amnistierea unor infracțiuni și reducerea unor pedepse, Buletinul Oficial nr. 5 din 26 ianuarie 1988.
- *** Secția Parchetelor Militare, Rechizitoriu 47/P/13.06.2017, pag.1927-1979.
- *** Legea nr. 90 din 26 martie 2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor; Monitorul Oficial nr. 164 din 2 aprilie 2001.
- *** Înalta Curte de Casație și Justiție, dosar nr. 1752/1/2017, Încheierea din 14.01.2019.
- *** Legea nr. 90 din 26 martie 2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor; Monitorul Oficial nr. 164 din 2 aprilie 2001.

